

Kulturowo-histeryczna konceptja rozwoju L.S. Wygotskiego

Psychologia rozwojowa dzieci i młodzieży – wykład 12

notatki z wykładu prof. UJ dr hab. Marii Kielar-Turskiej

KULTUROWO – HISTORYCZNA KONCEPCJA ROZWOJU
L.S.WYGOTSKIEGO (1896-1933)

„Psychologia sztuki , narzędzia i znaki” 1978

Procesy psychiczne rozwijają się pod wpływem stosunków międzyludzkich i produktów kultury. Najważniejszym produktem kultury jest język.

[podobne funkcje jak narzędzia] – język upośrednia procesy psychiczne, tak jak narzędzia upośredniają pracę.

Znaki upośredniające są odzwierciedleniem czegoś, coś znaczą. Są wytworem społecznym, ale występują w świadomości jednostki.

Rozwój psychiczny jest uwarunkowany prawami historycznego rozwoju społecznego, a nie prawami ewolucji biologicznej.

Badanie psychiki wymaga uwzględnienia aspektu historycznego: badania na różnych etapach ewolucji naturalnej-filogenetycznej i społecznej oraz w różnych stadiach rozwoju ontogenetycznego.

Wygotski pozostawił po sobie teorię rozwoju psychicznego, a także „Struktura i dynamika rozwoju” – testament psychologiczny Wygotskiego –wybrane prace psychologiczne

W każdym okresie proces rozwoju jest jednostką całości o określonej strukturze.

Zasady budowy tej całości określają strukturę i przebieg

każdego cząstkowego procesu wchodzącego w całość.

Struktura nie powstaje na zasadzie sumowania.

Rozwój polega na zmianie całości struktury i ta zmiana określa zmiany każdej części.

W każdym okresie można znaleźć centralną nową formę rozwojową, która kieruje całym procesem rozwoju.

Wokół tej podstawowej centralnej formy danego okresu rozwojowego grupują się wszystkie cząstkowe nowe formy rozwojowe związane z formami wytworzonymi we wcześniejszych okresach rozwojowych.

We wczesnym dzieciństwie 1-3 mowa – centralna forma.

Procesy związane z podstawową formą noszą nazwę centralnych linii rozwoju w danym okresie, wszystkie inne procesy stanowią poboczne linie rozwoju.

Znaczenie poszczególnych procesów w strukturze zmienia się, procesy centralne mogą stać się pobocznymi i na odwrót.

Każdy okres ma specyficzną, jedyną i niepowtarzalną strukturę.

Struktura rozwoju w poszczególnych okresach nie jest statyczna, niezmienna i nieruchoma.

Wcześniej wytworzona przechodzi w nową.

Zrozumienie dynamiki rozwoju wymaga zrozumienia relacji między osobowością dziecka a jego otoczeniem społecznym w każdym z okresów.

Błędem jest traktowanie środowiska i jego roli w dynamice rozwoju jako zewnętrznego w stosunku do dziecka (niezależnego od niego).

Od początku zachodzi jedyny i niepowtarzalny stosunek między dzieckiem i środowiskiem. Stosunek ten określa formy i drogę rozwoju: z niej dziecko czerpie jak ze źródła, następuje

przejście od tego ,co społeczne do tego co indywidualne .

Społeczny kontekst rozwoju jest specyficzny dla każdego okresu i określa prawidłowości stylu życia dziecka, sposób jego społecznego funkcjonowania.

Nowe formy powstają na podstawie charakterystycznej dla danego okresu formy społecznego funkcjonowania.

Na końcu każdego okresu dochodzi do osiągnięcia dojrzałej postaci nowej formy rozwojowej.

społeczne funkcjonowanie → nowa struktura świadomości → zmiana społecznego funkcjonowania.

To relacja pomiędzy dzieckiem a społecznym funkcjonowaniem ma znaczenie dla powstawania nowej struktury świadomości.

Podstawowe prawo dynamiki rozwoju:

W każdym kolejnym okresie siły napędzające rozwój w sposób konieczny prowadzą do negowania i niszczenia podstaw, na których opierał się on w okresie poprzedzającym .To prowadzi do zmiany społecznej sytuacji rozwoju, do końca danej epoki rozwoju i do przejścia w następną wyższą formę.

MECHANIZM ROZWOJU: Podstawowym mechanizmem rozwoju jest interioryzacja.

Interioryzacja – *dziecko przechodzi:*

*od mowy zewn. do mowy wewn
od funkcji komunikacyjnej do funkcji regulacyjnej
od czynności interpsychicznych (zachodzących między różnymi osobami) do czynności intrapsychicznych.*

Procesy zewnętrzne są transformowane do tworzenia się procesów wewnętrznych .

Każda funkcja psychiczna pojawia się w dwóch planach :

-w planie **społecznym** jako funkcja interpsychiczna

– w planie **indywidualnym** jako funkcja intrapsychiczna

Proces interioryzacji zachodzi w sytuacjach społecznych. W procesie interioryzacji dokonuje się zmiana zarówno struktury i funkcji procesów jak i powstaje nowa kompozycja procesów psychicznych.

W procesie interioryzacji ważną rolę odgrywa **mechanizm powstawania kontroli zewnętrznych form znaku**.

Dziecko przejmuje znaki zewnętrzne ,których używa w interakcjach, co warunkuje jego rozwój.

Wygotski wysunął hipotezę naturalnej historii operacji znakowych.

- początkowo znak wiąże się z konkretną sytuacją
- z czasem znak staje się uproszczonym rysunkiem bodźca
- w końcu znak upośrednia operację wewnętrzną

Dzięki interioryzacji w rozwoju następuje przejście:

- od działań zewnętrznych do wewnętrznych
- od działań praktycznych do upośrednionych
- od działań niezależnych od słowa do słów, które są działaniem
- od czynności interpsychicznych do intrapsychicznych.

WYGOTSKI – Prawa dot. rozwoju psychiki

1. Specyficzne, upośrednione funkcje psychiczne rodzą się jedynie w toku wspólnej działalności ludzkiej, we współpracy i podczas obcowania ludzi ze sobą. (*b. ważne są kontakty społeczne!*)
2. Nowa struktura procesów psychicznych kształtuje się początkowo w toku zewnętrznej działalności człowieka ,a z czasem przechodzi do wewnątrz i staje się strukturą jego procesów wewnętrznych (*musi zajść transformacja od procesów zewn. do procesów wewn.*)
3. Pomiędzy strukturą procesów psychicznych i ich wzajemnym związkiem istnieje podwójna zależność;
  - z jednej strony związek ten jest rezultatem wyłaniania

się nowej upośrednionej struktury

– z drugiej – w przebiegu związku między poszczególnymi funkcjami zmienia się ich struktura. (*zmienia relację, ale także strukturę każdego z tych procesów*)

Kryterium podziału na okresy rozwojowe jest powstanie nowej formy rozwojowej; nowego typu struktury osobowości i determinowanego nim rozwoju działalności .

Zmiany mogą zachodzić gwałtownie (w okresach kryzysowych) lub powoli (w okresach stabilnych)

Cechy kryteriów rozwojowych:

-płynne granice oddzielające początek i koniec od okresów sąsiadujących; zaznacza się punkt kulminacyjny nasilenia kryzysu

– rozwój przebiega z konfliktami z otoczeniem.

– kryzysy nie są wywołane przez warunki zewnętrzne, choć mogą mieć wpływ na jego przebieg ,ale własną wewn. logikę procesu rozwoju.

– rozwój w okresie kryzysu wywołuje zmiany o charakterze destrukcyjnym.

KRYZYSY ROZWOJOWE:

-kryzys narodzin –nagła zmiana warunków rozwoju ,spadek masy ciała

– kryzys niemowlęctwa –opanowanie mowy i chodzenia

– kryzys 3 r.ż. – faza krnąbrności i uporu ,negatywizmu i samowoli

– kryzys 7 r.ż. – wzrasta samodzielność dziecka ,zmienia się stosunek do innych dzieci

– kryzys 13 r.ż. – negatywna faza dojrzewania płciowego

, pogarszanie osiągnięć, obniżenie gotowości do pracy
, dysharmonia wew. struktur osobowości , zanikanie zainteresowań
, negatywizm.

Okresy kryzysu przeplatając się z okresami stabilnymi
, stanowią punkty zwrotne w rozwoju.

Główną treścią rozwoju w okresach kryzysowych jest powstawanie
nowych form rozwojowych, bardziej swoistych – mają charakter
przejściowy i w przyszłości przestaną istnieć w takiej
postaci.

Zanikają wraz z nastawaniem nowego okresu, ale pozostają w
latentnej formie i uczestniczą w rozwoju w sposób podziemny.

3 fazy kryzysu:

przedkryzysowa – kryzysowa – pokryzysowa

CECHY PODZIAŁU NA OKRESY ROZWOJOWE:

- podstawą okresu jest nowa forma rozwojowa
- wprowadzenie okresów kryzysowych (przedzielają okresy stabilnego rozwoju)
- wykluczenie ze schematu rozwoju okresu prenatalnego
- wykluczenie późnego okresu dorastania (powyżej 17/18r.ż.)
- włączanie okresu dojrzewania płciowego do okresów stabilnych , a nie kryzysowych

PODZIAŁ NA OKRESY ROZWOJOWE

- Kryzys narodzin (pierwsze dwa miesiące) / Człowiek nigdy nie był tak bliski śmierci jak w czasie narodzin/
- Wiek niemowlęcy (0;2-1;0)
- Kryzys pierwszego roku życia – niemowlęctwo/ wczesne dzieciństwo
- Wczesne dzieciństwo (1-3r.ż.)
- Kryzys trzeciego roku życia (brak tego uniemożliwiłby rozwój woli i samodzielności) /krnąbrności itp./
- Wiek przedszkolny (3-7lat) /względnie stabilny/

- Kryzys siódmego roku życia – wiek przedszkolny/ szkolny (dziecko przestaje być dzieckiem, a zaczyna być uczniem, wtedy wzrasta samodzielność dziecka i polepsza się stosunek do innych dzieci)
- Wiek szkolny (8-12 lat) /wzgl.stabilny/
- Kryzys trzynastego roku życia (negatywna faza dojrzewania płciowego – wyraźne pogorszenie osiągnięć, obniżenie gotowości do pracy, nasila się negatywizm, świat zewnętrzny i świat JA rozdzielają się tutaj)
- Wiek dojrzewania płciowego (14-17lat)
- Kryzys osiemnastego roku życia (Wygotski się już tym nie interesuje)

MODEL ZMIAN ROZWOJOWYCH :

Rozwój ma charakter ciągły, i choć występują kryzysy, można ustalić kierunek tych zmian rozwojowych.

ZMIANY ROZWOJOWE W ZAKRESIE MYŚLENIA prowadzą:

od myślenia synkretycznego (*związki subiektywne*)

poprzez myślenie kompleksowe (kompleksy: skojarzeniowy, kolekcja, łańcuchowy, dyfuzyjny, pseudopojęcie) (*związki obiektywne nieistotne*)

do myślenia pojęciowego (pojęcia potoczne następnie pojęcia naukowe) (*związki obiektywne istotne*)

Najważniejsze są okresy przejściowe!

[więc najważniejsze: à MYŚLENIE KOMPLEKSOWE

od związków niestałych do stałych

związki subiektywne –związki obiektywne nieistotne/przypadkowe

– związki obiektywne istotne

Okres przejściowy –myślenie kompleksowe od zmian niestałych do odkrywania stałości.

KOMPLEKS:

– skojarzeniowy –przypadkowe związki obiektywne

- kolekcji – na zasadzie uzupełniania (niestałe)
- łańcuchowy-pierwsza początkowa względna stabilizacja (zmiana kryteriów stałości dotyczy dwóch elementów)
- dyfuzyjne – prawie cała stabilizacja (à transformacja zasady)
- pseudopojęcie – STABILIZACJA

Pojęcia potoczne – oparte na cechach elementarnych

Pojęcia naukowe – oparte na cechach ogólnych]

ZMIANY DOT. ROZWOJU MOWY (ETAPY PRZEJŚCIOWE):

1. etap: stadium naturalne
mowa przedintelektualna (niezależna od myślenia)
myślenie przedwerbalne
od 2r.ż. myślenie się werbalizuje, a mowa intelektualizuje.
2. etap: średnie stadium
rozwój sfery gramatycznej (gramatyka wyprzedza składnię myśli)
dziecko używa poprawnych struktur gramatycznych bez ich rozumienia
nie odpowiada temu rozwój myślenia
3. etap: stadium eksterioryzacji znaków i operacji zewn.
dziecko używa zewn. znaków do wyrażania swoich myśli
charakterystyczne jest używanie mowy egocentrycznej.
4. etap: stadium interioryzacji znaków
bezdźwiękowa mowa wew. – funkcja regulacyjna

IMPLIKACJE KONCEPCJI WYGOTSKIEGO

- zastosowanie sfery najbliższego rozwoju do problemów nauczania i wychowania
- zastosowanie idei Wygotskiego do zrozumienia roli kontaktów społecznych w rozwoju poznawczym dziecka (kontakty

rówieśnicze)

We wczesnym okresie rozwoju (niemowlę) gaworzenie stanowi poboczną linię rozwoju. Ważna jest przede wszystkim motoryka, natomiast mowa jest tutaj procesem pobocznym. Natomiast w okresie 1-3 rok życia rozwój mowy stanowi centralną linię rozwoju. Ale w wieku szkolnym mowa (dalej się rozwija), ale już nie jest centralną linią rozwoju.

Jeśli potrzebujesz pomocy w pisaniu nowej pracy z pedagogiki, to polecamy serwis [pisanie prac z pedagogiki](#) - fachowa pomoc w pisaniu prac.